

Umelá
inteligencia
vo vzdelávaní

01

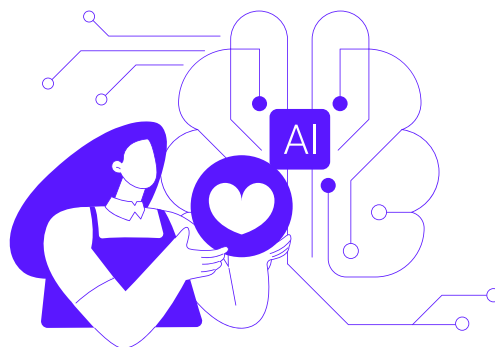
Čo už dokážeme?

Sebadôvera v rozhodovaní a komunikácii

MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VÝSKUMU,
VÝVOJA A MLÁDEŽE
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

AI a duševné zdravie

Pre 1. cyklus (6 – 10 rokov) základnej školy

Tieto metodické materiály reagujú na realitu, v ktorej sa umelá inteligencia stáva súčasťou života detí už od raného veku. Deti sa s ňou stretávajú pri hrách, vzdelávacích aplikáciách, hlasových asistentoch či pri obsahu, ktorý im odporúčajú obrazovky. AI dokáže odpovedať rýchlo, používa priateľský jazyk a je vždy poruke. Pre malé dieťa, ktoré ešte len spoznáva svet a samo seba, to môže ľahko vytvárať dojem, že obrazovka vie všetko a že to, čo ukazuje alebo hovorí, je úplná pravda.

Vzdelávanie preto nemôže zostať iba pri tom, ako s technológiami pracovať. Rovnako dôležité je už od najmladšieho veku posilňovať schopnosť detí rozumieť svojim pocitom, vnímať vlastné telo a zmysly, dôverovať svojim skúsenostiam a hľadať pomoc u blízkych ľudí. Ak sa tieto základy nebudujú, môže sa postupne stať, že dôvera a pozornosť detí sa presunú od skutočného sveta a vzťahov k obrazovke. Cieľom aktivít je tomuto presunu predchádzať a už v ranom veku podporovať zdravé základy mentálnej odolnosti v prostredí, kde je AI bežnou súčasťou každodenného života.

Metodické materiály sú zaradené do piatich vzájomne prepojených oblastí: rozpoznávanie a zvládanie emócií, silné sebauvedomenie, sebadôvera v rozhodovaní a komunikácii, flexibilné myslenie a kvalita vzťahov a prepojení. Oblasti nadväzujú na Rámec piatich pilierov mentálnej odolnosti v ére AI a spoločne vytvárajú systém, ktorý postupne posilňuje mentálnu odolnosť a tvorbu zdravých vzťahov detí v prostredí umelej inteligencie.

Metodické materiály zároveň zohľadňujú vývinové potreby vekovej skupiny 6 – 10 rokov. Toto obdobie je charakteristické konkrétnym myslením, učením sa cez pohyb, hru a priamu zmyslovú skúsenosť, silnou väzbou na dospelých (učiteľov/učiteľky aj rodinu) a postupným rozvíjaním schopnosti pomenovať vlastné emócie a tvoriť vzťahy s rovesníkmi. Práve preto v aktivitách s AI pracuje vždy učiteľ, nie dieťa individuálne, a technológia slúži len ako podnet na spoločné premýšľanie a porovnávanie s vlastnou skúsenosťou.

Zámerom aktivít je, aby žiaci a žiačky:

- **vnímali** svoje telo, zmysly a emócie ako dôležitý zdroj informácií skôr, než uveria tomu, čo ukazuje obrazovka,
- **spoznávali** samých seba a to, čo už dokážu, aby si budovali dôveru vo vlastné schopnosti,
- **učili sa** pokojne vyjadriť, čo cítia a čo potrebujú, namiesto útoku alebo mlčania,
- **rozlišovali** medzi skutočnou skúsenosťou a tým, čo AI alebo digitálne prostredie ponúka iba ako opis,
- **chápali** nenahraditeľnosť blízkych ľudí a vzťahov ako zdroja podpory v skutočnom svete.

Metodické materiály vypracoval tím organizácie Emocionálny kompas s podporou Nadačného fondu Telekom.

Formulár na pripomienky

(Poznámka: Metodické materiály vychádzajú z princípu rodovej rovnosti a rešpektu k všetkým žiakom a žiačkam. Z dôvodu zrozumiteľnosti a jazykovej úspornosti je však v texte použitý generický mužský rod.)

01 Čo už dokážeme?

O čom je aktivita

Táto aktivita pomáha deťom uvedomiť si, koľko vecí sa už vo svojom živote naučili a zvládli. Prostredníctvom spomínania na vlastné úspechy a výzvy si budujú sebadôveru a presvedčenie, že dokážu zvládať nové úlohy aj v budúcnosti. Aktivita rozvíja sebaúčinnosť – vieru vo vlastnú schopnosť učiť sa, prekonávať prekážky a ovplyvňovať svoj pokrok.

Prečo je téma dôležitá

Deti si často viac všímajú veci, ktoré sa im nedaria, než tie, ktoré už zvládli. Môžu mať pocit, že niektoré schopnosti majú ľudia „od narodenia“ a iné nie. Budovanie sebaúčinnosti pomáha deťom uvedomiť si, že nové zručnosti vznikajú postupne – skúšaním, tréningom, chybami a vytrvalosťou. Keď si dieťa spomenie na niečo, čo bolo kedysi ťažké a dnes to zvláda, získava dôveru vo svoje schopnosti aj pri ďalších výzvach.

Ako súvisí s bezpečným používaním AI

Sebaúčinnosť predstavuje presvedčenie, že človek dokáže zvládať náročné situácie, učiť sa a riešiť problémy vlastným úsilím. Deti, ktoré veria svojim schopnostiam, sú menej náchylné spoliehať sa výlučne na technológie alebo prijímať ich odpovede bez premýšľania. Aktivita podporuje uvedomenie, že úspech vzniká učením, skúšaním a vytrvalosťou. Takéto nastavenie môže v budúcnosti pomôcť využívať umelú inteligenciu ako nástroj na podporu učenia, nie ako náhradu vlastného myslenia a rozhodovania.

Cieľ

Žiaci dokážu pomenovať aspoň jednu vec, ktorú sa naučili alebo zvládli vlastným úsilím. Uvedomia si, že nové schopnosti vznikajú postupne a že aj oni dokážu zvládať ďalšie výzvy.

Budeme potrebovať

Papier A4, pastelky, fixky alebo ceruzky.

Prepojenie na ŠVP 2023

Táto aktivita plní nasledovné ciele a spôsobilosti sociálnej a emocionálnej gramotnosti a AI gramotnosti:

1. Cyklus:

Poznávať sám seba a hovoriť o tom, čo mi ide, čo ma baví a čo sa mi darí menej.

Mať rád sám seba a byť ohľaduplný k druhým.

Oblasť: Sebadôvera v rozhodovaní a komunikácii

Sebadôvera v rozhodovaní a komunikácii znamená veriť, že dokážem riešiť problémy, vyjadriť svoj názor a zvládnuť náročné situácie vlastným úsilím. V prostredí, kde AI ponúka rýchle odpovede a hotové riešenia, je dôležité, aby deti a mladí ľudia nestrácali dôveru vo vlastné schopnosti. Dokážu tak používať AI ako nástroj, nie ako náhradu vlastného úsudku.

Rozpoznávanie
a zvládanie
emócií

Silné
sebauvedomenie

Sebadôvera
v rozhodovaní
a komunikácii

Flexibilné
myslenie

Kvalita vzťahov
a prepojení

Úvod (10 minút)

So žiakmi si sadneme do kruhu a povieme, že dnes si budeme spolu pripomínať, čo všetko už zvládli, dokázali a ako sa za svoj život zmenili. Požiadame, aby si pospomínali, čo nedokázali, keď boli bábätká, a dnes už poľahky vedia. Necháme, aby niekoľkí povedali svoje nápady, prípadne im pomôžeme: nedokázali chodiť, rozprávať, obliekať sa, ani kresliť, a podobne. Dnes to dokážu a zvládajú množstvo vecí, ale všetky sa museli postupne naučiť a vytrvať v nich. Potom vyzveme triedu, aby sa postavili postupne všetci tí a tie, čo sa už naučili a sú pyšní na to, že dokážu:

- jazdiť na bicykli,
- prečítať knihu,
- plávať,
- viazať si šnúrky,
- písať,
- povedať naspamäť nejakú básničku,
- hrať trochu na hudobný nástroj,
- nájsť si kamaráta alebo kamarátku,
- postarať sa o domáce zvieratko,
- rozveseliť niekoho, kto je smutný.

Podakujeme všetkým a zdôrazníme, že nikto sa nenarodí s tým, že všetko vie. Veci sa učíme postupne. Každý z vás sa už naučil veľa vecí, ktoré kedysi nevedel.

Aktivita vo štvoriciach (15 minút)

Požiadame všetkých, aby si premysleli jednu vec, ktorá pre nich bola niekedy náročná, ale dnes ju už dokážu zvládnuť. Môžu rozmýšľať nad školou a učením, športom a pohybom, kamarátstvom, svojimi krúžkami a hobby, alebo nad svojou samostatnosťou. Každý si vyberie jednu - dve veci, ktoré takto zvládol, ale zatiaľ ju nikomu nepovie a nechá si to pre seba.

Následne rozdelíme deti do štvoric a ich úlohou bude postupne uhádnuť, akú vec si vybrali jednotlivci vo štvorici. Jeden/jedna z nich bude pantomímou znázorňovať to, na čo je hrdý/á, a ostatní budú hádať. Všetci sa vystriedajú tak, aby o každom vo štvorici vedeli, akú vec si vybral.

Spoločná diskusia (17 minút)

Po návrate do kruhu všetkých necháme, aby sa pochválili tým, na čo sú hrdí. Spýtame, ako sa im darilo hádať a či uhádli všetky nápady. Následne diskutujeme:

- Čo bolo na vašej výzve najťažšie?
- Ako sa vám podarilo ju zvládnuť?
- Pomohol vám niekto?
- Museli ste trénovať alebo skúšať viackrát?
- Ako ste sa cítili, keď sa vám to podarilo?

Záver (3 minúty)

Na záver zhrnieme, že tak ako sme zvládli tieto výzvy, dokážeme zvládnuť aj ďalšie nové veci. Každý z nás sa už naučil veľa vecí, ktoré kedysi nevedel. Niektoré boli jednoduché a niektoré veľmi náročné. Dôležité je, že sme ich zvládli postupne – skúšaním, tréňovaním a niekedy aj s pomocou druhých. Keď príde ďalšia náročná úloha, môžeme si spomenúť na to, čo sa nám už podarilo. To nám môže pripomenúť, že máme schopnosť učiť sa nové veci a zvládať výzvy.